

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ג

פרשת עקב

א. ספורנו עם מירוש הרב י. קופרמן.

פרק א' פסוקים ב', ה':

הרמב"ן: 'כי היה נסיון גדול להם שלא ידעו עצה לנפשם, ויכנסו במדבר הגדול, לא מקום לחם, ואין בידם כלום מן המן, אבל ירד דבר יום ביומו, וחם השמש ונמס וירעבו אליו מאוד...'. לדעת הרמב"ן זהו נסיון בתחום הבטחון, ואילו לדעת רבינו זהו נסיון בתחום עבודת ה' מתוך וכתוך הרווחה. ונראה שהרשב"ם פירש בשיטת הרמב"ן ד"ה ענותך: זה עינוי פת בסלך, וחייך תלויים במרום בכל יום (עכ"ל). ועיין להלן הערה 14. 10. על פי שיטת הרמב"ן (בראשית כב, א) שהנסיון הוא לטובת המנוסה, ולהוציא אצל המנוסה מן הכח אל הפועל, כדי לתת לו שכר על המעשה ולא על המחשבה בלבד. 11. רבינו על פי שיטתו בעקידת יצחק (בראשית כב, יב) ד"ה עתה ידעתי: ידעתי - אני המלאך - שבדין יגדילך הא-ל על מלאכיו, כאמרם ז"ל גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת. ד"ה ממני: ואתה ירא אלהים יותר ממני, שאני מלאך, כאמרם זכרונם לברכה: גדולים צדיקים וכו'. 12. רבינו שם: שאתה בפעל ירא אלקים, כמו שהיה האל יודע קודם לכן שהיית ירא אלקים בכח, ותפול ידיעתו הפועלת על הנמצא בפעל.

ה

13. לא במשמעות ייסורים, כי אם מוסר השכל (ועיין בראשית כד, יד ד"ה אותה הוכחת). 14. רבינו על פי שיטתו (פסוק ב ד"ה לנסותך) שכל אשר ארע להם במדבר היה ללמדם כיצד לעבוד את ה' ולעשות רצונו, כאשר משיגים את כל צרכיהם שלא בצער. רבינו אמנם יפרש "למען ענותך" (פסוק ב) ו"ויענך" (פסוק ג) שימנע מהם את פת בסלם' וכד', אבל לא כדי לגרום להם עינוי (רמב"ן, רשב"ם), אלא כדי שמן המצב הזה של עינוי שהכל בא שלא כדרך הטבע מאתו יתברך, יעשו רצונו, ויגיעו בזה אל תכליתם.

(ב) וזכרת את-כל-הדרךך. שנטמן לך לחם לאכל ובגד ללבש שלא דרך הטבע.⁸ לנסתך. אם מעשה רצונו בהשיגך לחם ושקלה שלא בצער.⁹ לדעת את-אשר בלבבך. שיהיה מה שבלבבך יוצא לפעל.¹⁰ קדי שידע כל מלאך שבדין תהיה מעלתך יותר מן מלאכי השרת.¹¹ ותהיה עליך ידיעתי הפועלת לטוב, כראוי לנמצא בפעל.¹²

(ה) מיסרך. נותן לך במצותיו מוסר נאות.¹³ אל השלמות המקבץ מאתו.¹⁴

ז

8. ברור שאין הכוונה לצד ההיסטורי-גיאוגרפי אלא לזכור שלא יהיה צדיק נעזב ומבקש לחם כי השם מפרנס אותך במדבר במעשה נס גדול בעבור לכתך אחר מצוותיו (רמב"ן). 9. הנסיון היה דוקא לקראת יעודו והכליתו של ישראל, כאשר פרנסתם מצויה ללא כל עמל מצדם. זהו המצב האידיאלי אליו שואף הקב"ה להביא את ישראל, כאשר יתקרבו לשיטת רבי שמעון בר יוחאי (ברכות לד, ב) שמלאכתם נעשית על ידי אחרים. נהושה פירוש רבינו לבראשית מט, יט ד"ה וירא מנוחה כי טוב: וזה ראה שהמנוחה בשלימות המושכלות - אשר בו תנוח הנפש, כענין "ומצאו מרגוע לנפשכם" - שהוא הטוב ותכלית המכוון. ד"ה ואת הארץ כי נעמה: יראה גם כן שארצו מוכנת לתת מזונו בלי טורח להתפרנס שלא בצער. תקופת ישראל במדבר נועדה להכשירם בראשית דרכם לקראת יעודם בסוף דרכם, בבחינת 'אל מעלת אבותם ישוכו'. בזה חולק רבינו על שיטת

הצק

אלות

1. פרשן פרשנו מסביר כי אין כאן תיאור היסטורי-איאולרפי, אמה זה חשופ לו להדאיס?
2. אמה כן היתה האטרה?
3. אמה ואיק היה הנסיון?
4. "להכשיר פראשית... לקראת סוף דרכם" אמה קדיוק קרה ומה היתה הכוונה פכק?
5. אמהי השקפת הראשון פצין הנסיון?
6. אמה חולק פרשנו על כק?
7. היכן האלאכית ככל הצין כאן ומה ההוכחה מן הנאמר פפרשת הצקדה?
8. על אנה יסורים מדובר כאן?
9. איק: "יצעו רצונו ויציצו אתכליתם"?

* * *

ב. אור החיים

פרק ח' פסוק יח:

(יח) וְזָכַרְתָּ אֶת ה' יְגוֹי. פירוש שצריך לתת לבו על טובתו כי מה' היתה לו, ודבר זה יעירה תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו, ותחלת תחבולות יצר האדם היא להשפיתו דבר זה ודרך זה יגנס לאבדו, ואולי כי לזה סמך מאמר שאחרי זה והיה אם שכה תשכח פירוש אם שכוח דבר זה שה' הוא המטיב לך וגו' סופך שתשכח את ה', וסופך ללכת אחרי אלהים אחרים, ולא במתשכה

לכד אלא במעשה פאמרו ועכדתם, ולא עבודה שאינה מסימת באסור אלא והשפתות להם שהיא עבודה מסימת באסור לכל עבודה ונה שבעולם, פאמרם ז"ל (פנהדרין סי:). המשפתנה למקולים חייב הגם שאין עבודתו בכך, הא למדת שהזכירה זו גדר גדול לעבודת ה' ומתסרונה ידיתנו השטן ממדרגה למדרגה למטה ממנה:

אלות

1. איק פרשנו מפין את "הנכרון" כאן?
2. אל אמה מופי יצר האדם?
3. חוסר הנכירה מפיא לוי התדרדרות, איק ואל אמה?
4. אמה ההשתחוויה דוקא כל כק אטורה?

* * *

ג. משך חכמה עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק י' פסוק יב:

י. יב ליראה את ה' וכו' ללכת בכל דרכיו ולאהבה וכו' בכל לבבך וכו'. הפירוש על דרך דברי התנחומא נח סימן יט כגון אדם שבנו משרת לפניו, משרת בשמחה, אומר: אם אקלע מעט לפני אבי אינו כועס עלי שהוא אוהב אותי, (לכך עובד בשמחה). אבל העבד (הנכרי) משרת ביראה, אומר אם אקלע לפניו כועס עלי, לכך עובדו ביראה. (כך אומות העולם מה כתיב עליהם (תהלים ב, א) "למה רגשו גויים ולאומים יהגו ריק" — כל המזמור מדבר על אומות העולם.

אלות

1. לכאורה אמה קשה לו פסוקנו?
2. אמה ההפך בין צפודה פשחה לצפודה מיראה?
3. אמה האויים צופדים מיראה דוקא?
4. אמה הקפ"ה אפקס מאתנו?

* * *

ד. רש"י

פרק יא' פסוק טו:

(טו) ונתתי עשב בשדך, שלא תצטרך להוליכה למדברות¹¹. ד"א שתהיה גוון תבואתך כל ימות הגשמים ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר ואינה פוחתת מדגנה¹². ואכלת ושבעת, הרי זו ברכה אחרת שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים.

מה כתיב בסוף המזמור? (פסוקים יא-יב) "עבדו את ה' ביראת וגילו ברעדה נשקו בך", אמר להם דוד היוהרו בעצמיכם לא תסלפו הדרך "פן יאנף ותאבדו דרך", כלומר בדבר מועט הוא כועס עליכם. אבל על ישראל כתוב (תהלים ק, ב) "עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה". עכ"ל תנחומא. לכך אמר "ליראה את ה' ללכת בכל דרכיו" — בכלם, וכמידת העובד מיראה — "לאהבה וכו' בכל לבבך", פירוש כדרך אותה שעובד בכל לב.

אלות

1. לכאורה מה הקושי המצריק פיאור?
2. מה קדיון פירושו פ"דבר אחר?
3. למה הוצרך לומר e: "ואכלת וספצת"? זאת פרכה אחרת, אחרת ממה?
4. מהי אם כן אותה פרכה אחרת?

* * *

ה. תוספת ברכה .

פרק יא' פסוק כד':

מן הנחר נחר פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם (י"א כ"ד)
לא נתבאר מה ציון הוא שם "ים אחרון", כי אין זה שם תואר ולא שם
הוראה על מקום מוגבל, וכמה ימים בעולם ולכל אחד שם מצוין אשר אפשר
להגדירו ולהראות מקומו, כמו ים הגדול, ים המלח, ים התיכון, ים השקט,
ים כנרת, ועוד. ובמס' ב"ב (ע"ד ב') ובירושלמי כתובות (פרק י"ב ה"ג)
חשיב שמות שבעה ימים ולא נחשב בהם שם "ים האחרון".
ויתכן דמוסב על ים הגדול, ונקרא "אחרון" על שם שהוא במערבה של
ארץ ישראל (ראה פ' מסעי ל"ד ו'). ועיקר שמו "אחור" (אחרון) לעומת
מזרחה הנקרא "קדם" (פרשה תרומה, כ"ז י"ג), ושמות אלו "אחור וקדם"
באו כמו מותאמים, אחור וקדם צרתני (תהלים, קל"ט ה'), אדם מקדם
ופלשתים מאחור (ישעיה, ט' י"א). וגם נראה ראוי מכרחת לזה מיואל
(ב' כ') ואת הצפוני ארתיק מעליכם והדחתיו אל ארץ ציה ושממה את
פניו אל הים הקדמוני וסופו אל הים האחרון, ובלשון ים הקדמוני מכוין
לים המזרחי (במזרחה של ארץ ישראל, הוא ים המלח) ובשם "הים האחרון"
מכוין לים המערבי, ושניהם כנגד ירושלים. וזה כונת השם ים האחרון
בפסוק זה.
וראוי להעיר בשמות הימים "ים הגדול" ו"ים המלח" כי אעפ"י שרגילים
אנו לכנותם בשמות אלו כדי להבדילם זה מזה — אעפ"י כן מצינו שהיו
קוראין לים הגדול גם כן בשם ים המלח, שכן כתב הרמב"ם בסוף פירושו
למשנה "ואני עליתי בספינה בים המלח", ודבר ידוע הוא, שבים המלח
אין ספינות עוברות, כמבואר בשבת ק"ח ב' ובפסחים כ"ח א' וברש"י שם,
וכן נודע דנסיעת הרמב"ם בעת שחיבר פירושו על המשנה היתה בדרך
ממצרים לארץ ישראל ששם עובר הים הגדול, ובכל זאת קורא אותו ים
המלח, וכ"כ מפורש בפירושו למס' כלים (פ' ט"ו מ"א) בזה"ל, שהספינות
אשר ילכו בהם מא"י לאלכסנדריא של מצרים, הן הספינות הגדולות שהם יכנסו
בתוך ים המלח, עכ"ל. וזה נעלה מעל כל ספק שהספינות ההולכות מארץ
ישראל לאלכסנדריא דרכם ישרה דרך הים הגדול, ובכל זאת קורא אותו ים
המלח, ואולי טעמו, מפני שגם מימי ים הגדול מלוחים הם, כמו שכתב
במשנה דכלים הנזכרת.
ובזה יובן מה שכתב הרמב"ם בהלכות ציצית פרק ב' הלכה ב', שהולחון
(מין דג, שצובעין בדמו תכלת) נמצא בים המלח, ולכאורה הוא פלא מאד,
שהרי מפורש במס' מגילה ה' ב' דהחלחון נמצא בחלקו של זבולון, ויש
המלח הוא כולו בחלקו של יהודה, כידוע מפרשיות הגבולים (יהושע,
ט"ו ב'), ויהי הגורל למטה בני יהודה ויהי להם גבול נגב מקצה ים המלח).
אך הוא שאמרנו, שרגיל הרמב"ם לקרוא לים הגדול ים המלח מפני
הטעם שכתבנו, ואעפ"י כן הדבר תמוה בעיני, כי למה לנו לשנות השם מפני
איזה טעם, בעת שבתורה ובכל המקרא ובחז"ל באו השמות לבדנה, ים
הגדול לעצמו וים המלח לעצמו, ותרי תמיהי מדבר דכירי, כי פליאה
גדולה על נושאי כלי הרמב"ם שלא העירו על דבריו בזה, וגם הראב"ד
הניח לו, ואין קץ לפליאה.

אלות

1. מה קושי מוצא פרשנו פסיאוס המלה: "אחרון"?
2. מה הפציה עם הרמב"ם?
3. פרשנו קופצ כי "אין קץ לפליאה" אולי יש לפי הספר פסיאוס פון 15 de הרמב"ם?

* * *